

MINCIUNA ȘI PROFETEȚILE EI

**Simion Simion Dănuț lector superior
Magistru în psihologie drd. UTM**

Universitatea Tehnică a Moldovei

Cuvinte cheie: minciuna, negarea, omisiunea, exagerarea.

Desconsiderată de mulți, hulită, alungată neatribuindu-se mare importanță, asemeni uitării, mult mai puțin studiată minciuna e un proces fundamental cu adevărat important în evoluția și funcționarea noastră ca indivizi integri. Și totuși ce este, cum a apărut și cum funcționează minciuna. De ce totuși în această plauzibilă negare minciuna chiar este importantă. Calea înțelegerii și funcționării ei este calea înțelegerii noastre și poate un mic pas spre ceva mai multă înțelepciune.

Minciuna apare ca un act comportamental foarte complex, act care antrenează cam toate palierele personalității. Începând cu gândirea, limbajul cu toate formele lui și continuând cu motivația și voința, atenția, concepția despre lume și mediul înconjurător. Toată lumea minte, nu există om care să nu fi recurs sau să recurgă la minciună. Motivele fiind întotdeauna altele.

„Suntem oare pregătiți să recunoaștem toate consecințele adevărului?” se întreabă în una din operele sale Soren Kierkegaard sau mergem pe logica lui Nietzsche conform căruia “avem nevoie de minciuni pentru a trăi,,. Și una și cealaltă, adevărul gol goluț poate să rănească mai mult într-un anumit context decât o „nevinovată,, minciună. Avem nevoie de minciuni în viețile noastre dar nu de minciună. Undeva trebuie de pus o barieră.

Conform DEX-ului, minciuna este o afirmație prin care se denaturează în mod deliberat adevărul; având de obicei, ca scop, înșelarea cuiva; a promite mereu (ceva cuiva) fără a se ține de cuvânt; a duce cu vorba; înșelăciune, viclesug; ficțiune, născocire, plăsmuire.

Minciuna este o achiziție culturală care permite a avea relații bune cu toată lumea. Nu se minte doar de dragul de a minți iar dacă se face atunci vorbim de patologie. Actul de a minți presupune o anumită capacitate proiectivă, deci ține de inteligență și de capacitatea de a fi creativ. Minciuna nu este un simplu proces psihocomportamental ci un act de auto-conservare important pentru menținerea unei societăți complexe, ce se bazează pe relații și comunicare apare ca un mecanism care ține de supraviețuire. A spune minciuni este un comportament util din punct de vedere social, apărând încă din primii zori ai civilizației umane. Pentru a putea supraviețui și a se dezvolta oamenii au fost puși în situația de a coopera, proces ce ar putea părea un element firesc al vieții noastre, însă cooperarea pe termen lung necesită din partea indivizilor voința de a renunța la interesul propriu pe termen scurt, iar acest lucru nu evoluează ușor. Societatea, comunitățile penalizează indivizii ce nu cooperează, ce nu colaborează, interesul propriu prevalând asupra interesului de grup. Iar pentru a nu intra în contradicție cu grupul ajungând izolați, pentru a nu ieși în evidență într-un mod neplăcut se recurge cum altfel decât la minciună. Micile minciuni ne aduc avantaje importante. Oamenii folosesc neadevăruri pentru a avea succes, pentru a ieși în evidență în fața șefilor, pentru a obține avantaje pe termen scurt. Una peste alta, a minți nu este neapărat o acțiune stresantă, dar asta nu înseamnă că ea nu este dificilă. Din contră, mințitul poate fi foarte solicitant din punct de vedere cognitiv. Cu alte cuvinte, a minți este o sarcină grea deoarece trebuie să gândim mult, să inventăm și să ținem minte tot ceea ce am născocit, iar minciuna are așa cum se spune are „picioare scurte,,.

Nu numai adulții mint ci și copiii. Iar acest lucru este destul de frecvent. Copiii spun minciuni cam de pe la 3 ani și jumătate, studii însă ceva mai noi arată că acest lucru se întâmplă chiar mult mai devreme în jurul vârstei de 2 ani. Nu trebuie însă să ne panicăm pentru că în acest context există și o latură bună a fenomenului: copii care spun devreme minciuni în urma studiilor s-a dovedit că aceștia au capacități cognitive mai avansate. Angela Evans, de la Universitatea Brock, și Kang Lee, de la Universitatea Toronto, ambii psihologi cercetători într-un studiu recent în jurnalul *Developmental Psychology*, arătau că, discutând cu un grup de copii de diferite vârste, aceștia au spus minciuni în următoarele proporții:

-25% dintre cei de doi ani

-50% dintre cei de trei ani

-80% dintre cei de patru ani.

Interesant este însă faptul că această capacitate de a spune minciuni este legată strâns de dezvoltarea cerebrală. Copiii care spun minciuni nu sunt mai avansați din punct de vedere moral, dar sunt ceva mai avansați din punct de vedere cognitiv.

Se pare că minciuna este implicată și în relațiile noastre afective, constituirea unei relații de început pornește pe un teren presărat cu „minciunile,.. Ele au rolul de a ne introduce în comunicare, de a ne face mai atractivi în ochii celorlalți, de a apărea mai impunători sau mai deschiși, mai inteligenți sau mai stabili. Se minte până se formează acel liman de la care se poate construi în mod efectiv o relație. Se minte mai mult la început și mai puțin când relațiile sunt deja consolidate. Mințim pentru ai face pe alții să se simtă mai în largul lor, pentru a lăsa o impresie bună. În unele culturi, cum e cea chineză, încă din primii ani de viață cei mici sunt învățați să recurgă la minciună, pentru a întări în primul rând legăturile de grup.

O formă aparte de minciună specific regimurilor dictatoriale este minciuna conceptuală; minciună pe care o putem defini ca o intervenție crasă asupra ideilor și programelor educaționale, politico-sociale, economice, și nu numai cuprinzând aproape dacă nu chiar toată forma de funcționare a unui stat inclusive ideologică care prin acțiuni politice, obediență și dictat se încearcă să se influențeze modul de a vedea realitatea, de a influența în final concepția despre lume și viață. În intervenția pe diferite paliere de organizare a unui sistem manipularea prin educație este cea mai periculoasă, pentru că ea deschide calea în mod evaziv, selectiv fără consultarea specialiștilor (se folosesc „specialiștii,, regimurilor) spre valori prefabricate, convenabile ideologiei oficiale; iar Europa de Est nu duce lipsă deloc de crearea unor „noi națiuni,, peste noapte negându-se cu vehemență adevărul istoric.

Piotr Wierzbicki descrie în cartea sa „*Structura Minciunii*,, trei modalități de deformare prin minciună conceptuală: prima dintre acestea este anularea limbajului - proces realizat prin intermediul limbii de lemn (se creează noi sensuri, se schimbă semantica și semnificațiile evenimentelor). Prin anularea logicii se face apel la încrederea într-o „presupusă,, realitate, se recurge la discursul doctrinar și se abandonează logica argumentelor naturale. Anularea realității presupune înlocuirea părților de realitate incomode cu tipare conceptuale în concordanță cu dogma partidului. Realitate nou creată este văzută ca fiind mai bună, net superioara oricărei alte realități.

Cele mai cunoscute tipuri de minciuni sunt următoarele:

Negarea - presupune a da răspunsuri false la o întrebare directă (la această etapă apare disonanța cognitivă).

Conflictul psihologic astfel apărut creează comportamente de evitare iar individul simte necesitatea să se protejeze de pericolul de a fi descoperit.

Omisiunea sau evitarea este cea mai comună formă de minciună. Autorul nu spune o minciună, ci doar omite să spună o informație pe care nu vrea să o comunice.

Fabricarea este cea mai grea formă de minciună iar aceasta presupune crearea unei povești.. Necesită o memorie bună și o rapiditate a gândirii.

Exagerarea este des folosită în interviurile de angajare. În general se exagerează experiența și educația.

Minimizarea este acea formă de minciună care este folosită pentru a micșora gravitatea unor probleme pentru a fi mai puțin pedepsiți.

În multe cazuri minciuna are capacitatea de a rezolva într-un mod simplu anumite probleme care altfel s-ar gestiona mai greu. Predispuși să mintă mai mult sunt oamenii slabi, mai puțin educați pe când cei cu o personalitate puternică și o educație mai bună tind să mintă mai puțin. Deci, un om care spune adevărul este un om puternic. Poate că în anumite contexte e ușor să-i faci pe oameni să creadă o minciună ceea ce însă e o tragedie e să le-o scoți din cap.

Prea fericitul părinte Augustin spunea că: „prin intenție, și nu prin adevărul sau falsitatea lucrului însuși, trebuie să judecăm dacă se minte sau nu se minte... Se poate minți spunându-se adevărul... A minți înseamnă a vorbi împotriva gândirii proprii cu intenția de a înșela”.

Bibliografie:

1. DEX ediția a II a București 1998.
2. Gabriel Liiceanu, Despre minciună, Editura Humanitas, București, 2006.
3. Allan Pease, Barbara Pease, El e cu minciuna, ea vorbește într-una, Editura Curtea Veche, 2007.
4. Minciuna, viclenia și fățarnicia, Editura Bunavestire, 2010.
5. Constantin Cucos, Minciună, contrafacere, simulare – o abordare psihopedagogică, Editura Polirom, Iași, 1997.
6. J. A. Barnes, Sociologia minciunii, Editura Institutul European, Iași, 1998.
7. Piotr Wierzbicki. *Structura Minciunii*, București, Editura Nemira, 1996.